

RAZVOJ TRGOVAČKOG PRAVA

- prve kodifikacije:
 - francuski *Code de Commerce* iz 1807.
 - njemački *Handelsgesetzbuch* iz 1897.
- dvojnost u kodifikaciji: opći građanski/posebni trgovački zakoni
- novije vrijeme: jedinstvena regulacija građanskog i trgovačkog prava (unifikacija)
 - švicarski *Obligationenrecht* iz 1911.
 - talijanski *Codice Civile* iz 1942.
 - američki *Uniform Commercial Code* iz 1962.

Osim **Ustava Republike Hrvatske** koji postavlja temeljna načela tržišnoga gospodarstva, dva su zakona temeljna za naše trgovačko pravo:

Zakon o trgovačkim društvima, N. n., br. 11/93,34/99 (ZID)

Zakon o obveznim odnosima (preuzet čl. 1. Zakona o preuzimanju, N. n., br. 53/91, 73/91, 3/94, 7/96,112/99) (ZOO)

ZOO utvrđuje jedinstvena pravila obveznog prava koja vrijede za sve.

ZOO se dakle temelji na **načelu jedinstva** obveznopravnih odnosa, s odstupanjem od toga načela gdje priroda stvari to zahtijeva. No, unatoč jedinstvenom zakonskom reguliranju, nije se spojilo građansko i trgovačko pravo, pogotovo ako imamo na umu da Zakon o obveznim odnosima nije jedini izvor prava, pa se na pravne poslove u gospodarstvu primjenjuju i drugi izvori (poslovni običaji, uzance itd.), koji se redovito ne primjenjuju u građanskopravnim odnosima.

U sklopu trgovačkog prava nalazila su se i pravila kojima se uređivao pravni položaj sudionika u trgovačkom prometu - **trgovačko statusno pravo** (vrste trgovaca, trgovačka društva, njihovo osnivanje, prestanak,organi itd.).

U suvremenim sustavima tržišnog gospodarstva statusno pravo nije više sastavni dio trgovačkog prava. Trgovačko je pravo u suvremenom smislu takva grana prava koja se odnosi na prava i obveze istekle iz isporuka robe i pružanja usluga, te pravne institute koji unapređuju i omogućuju odvijanje trgovačkih poslova.

Pravna norma je osnovna jedinica svakog pravnog sustava.

Skup pravnih normi koje uređuju određeni odnos u društvu čine **pravni institut** (ustanovu).

Skup srodnih pravnih instituta čini **pravnu granu** (npr. kazneno pravo), a pravne grane mogu obuhvaćati još više skupine (npr. imovinsko pravo, javno i privatno pravo i sl.), a svi oni zajedno čine **pravni sustav** neke zemlje.

SRODNE GRANE PRAVA

U nekom pravnom sustavu pojedine grane prava nisu izolirane u prostoru, nego se međusobno dodiruju, isprepliću i nadopunjuju. **Trgovačko pravo je najuže povezano s ustavnim, građanskim, radnim i gospodarskim (privrednim) pravom.**

- **USTAVNO PRAVO** je pravna grana koja obuhvaća pravne norme i institute koji uređuju temelje društvenog i političkog uređenja zemlje, temeljne slobode i prava čovjeka, ustrojstvo državne vlasti i lokalne uprave i samouprave.
- **GRAĐANSKO PRAVO** je grana jedinstvenoga pravnoga sustava kojim se uređuju imovinski odnosi, osobna neimovinska prava i položaj osoba u tim odnosima. Kao temeljno privatno pravo, građansko pravo je opće pravo koje vrijedi za sve građane (otuda mu i ime). Građansko pravo dijeli se na dva dijela: opći dio (opći pojmovi, načela, termini, općenito o pravnim poslovima itd.) i posebni dio koji se sastoji od stvarnog, obveznog, nasljednog i porodičnog prava.
- **RADNO PRAVO** je posebna grana prava koja se razvila iz građanskog prava. Predmet uređenja radnog prava su zasnivanje i prestanak radnog odnosa, zaštita osoba u radnom odnosu, prava i obveze iz radnog odnosa, sustav stegovne i materijalne odgovornosti i sl.
Prava koja zaposleni stječu temeljem radnog odnosa kao što su pravo suodlučivanja u organima trgovačkog društva, prava na sudjelovanje u dividendi i sl., nisu predmet radnog, nego trgovačkog prava.

Nužno je razgraničiti trgovačko pravo od gospodarskoga (privrednog ili ekonomskog) prava.

Temeljne razlike između trgovačkog i gospodarskog (privrednog) prava bile bi:

- trgovačko pravo je odraz načela poduzetničke inicijative i autonomne slobode stranaka, a gospodarsko pravo je odraz državne intervencije u gospodarstvu
- trgovačko pravo uređuje međusobne odnose osoba trgovačkog prava, a gospodarsko pravo odnos subjekata prema državi
- trgovačko pravo pretežno je uređeno dispozitivnim normama, tj. subjekti svoje odnose uređuju slobodno, a gospodarsko pravo uređeno pretežno prisilnim propisima
- trgovačko pravo je tipično privatno pravo, a gospodarsko je pravo posebna integracijska disciplina javnoga i privatnog prava putem kojega država mora jamčiti fer ponašanje na tržištu

Na temelju navedenih razlika možemo definirati **gospodarsko (privredno) pravo** kao skup javnopravnih i privatnopravnih normi kojima država, oblikujući gospodarski poredak, stvara uvjete za slobodnu utakmicu na tržištu, drži ga pod nadzorom i određuje odnose gospodarskih subjekata međusobno i svih prema državi.

PODUZETNIČKA I TRŽIŠNA SLOBODA

Polazni temelj suvremenog trgovačkog prava je **poduzetnička sloboda, tj. sloboda svakog čovjeka pojaviti se na tržištu i baviti se djelatnostima koje donose dobitak. Pravni oblici u kojima se pojavljuje i putem kojih se može voditi posao ("business") su:**

- trgovac pojedinac
- ortaštvo (partnership)
- društvo (korporacija)

Položaj poduzetnika pojedinca nije u svim sustavima jednako određen.

Poduzetnik u anglosaksonskom sustavu može biti svaki čovjek bez nekih posebnih unosa u registar trgovaca. Jedino je ograničenje da neke poslove (djelatnosti) mogu obavljati samo ovlaštene kvalificirane osobe.

Kontinentalno pravo od osoba koje se bave poslovnom djelatnošću uglavnom zahtijeva određene uvjete.

Druga strana medalje poduzetničke slobode je **tržišna sloboda**, što znači da je tržište otvoreno za sve, kako za profesionalce tako i za neprofesionalce, fizičke i pravne osobe, domaće i strance.

U tom smislu i **hrvatski Ustav utvrđuje da su poduzetnička i tržišna sloboda temelj gospodarskog ustrojstva Republike Hrvatske.**

Odras poduzetničke i tržišne slobode je slobodna utakmica (konkurencija).

Slobodna utakmica označuje sustav u kojemu svaka osoba nastupa na tržištu sa svojom inicijativom tako da među sudionicima nastaje gospodarska utakmica. Slobodna utakmica je gospodarska kategorija u kojoj se susreću i sukobljavaju interesi pojedinih poduzetnika. U tom svom nadmetanju moguće je da neki od sudionika nisu u ravnopravnom položaju, i ta činjenica može dovesti do vrlo neželjenih posljedica.

Stoga se mora stvoriti situacija da svi sudionici na tržištu imaju jednak pravni položaj, što mora osigurati država. Kako bi to postigle, države poduzimaju određene mjere. Tako se već stotinjak godina razvija poseban institut pod nazivom "konkurentno" pravo, koje možemo podijeliti na tri osnovna, međusobno usko povezana područja. To su:

- pravo suzbijanja nedopuštene utakmice
- protutrustovsko (protukarteino) pravo
- pravo zaštite potrošača.

IZVORI TRGOVAČKOG PRAVA

U prikazu izvora trgovačkog prava polazimo od njegove cjelovitosti, pri čemu moramo imati na umu da se trgovačko pravo sastoji od dijelova koji uređuju, po sadržaju, različite odnose, tj. STATUSNE I UGOVORNE, pa njihovi izvori nisu i ne mogu biti uvijek istovrsni.

Od klasičnih izvora prava, osim propisa i autonomnog prava, i za trgovačko pravo moramo uzeti u obzir sudsku praksu i pravnu znanost.

Izvori našeg trgovačkog prava:

1. **propisi** --> opći pravni akti koje donose ovlaštena tijela i kojima se uređuju određeni društveni odnosi. Stvaralac općevažeće norme je zakonodavno tijelo, a kako norma obveznu snagu crpi iz državne vlasti, to su propisi »državni izvori prava". Prema hijerarhiji propise dijelimo na ustave, zakone i podzakonske akte.

Propis može sadržavati:

- **prisilne (kogentne) odredbe**
- **dispozitivne odredbe (norme).**

PRISILNE (kogentne) odredbe subjekti moraju bezuvjetno poštovati, bez prava da u njima bilo što sami mijenjaju. One su tako formulirane, da ne daju subjektu mogućnost izbora između više mogućih ponašanja, određujući mu strogo samo jedno ponašanje.

DISPOZITIVNE ODREDBE ovlašćuju subjekte da svoje odnose mogu i drugačije urediti od onog što određuje propis, a dispozitivna se norma primjenjuje tek ako stranke nisu svojom voljom odredile drukčije ili su to propustile odrediti.

Svi propisi u Hrvatskoj objavljuju se u "Narodnim novinama RH", a akti općinskih, županijskih i ostalih skupština u njihovim službenim glasilima.

2. **autonomno trgovačko pravo** --> općenito označava društveni izvor prava koje stvaraju sami adresati, tj. oni kojima je namijenjeno. U praksi je mogućnost stvaranja autonomnog trgovačkog prava vrlo proširena, i ono se danas pojavljuje u obliku **poslovnih (trgovačkih) običaja, uzanci, općih uvjeta poslovanja, klauzula (trgovačkih termina)** i sl.

POSLOVNI (TRGOVAČKI) OBIČAJ - poslovna praksa koja je tako proširena da subjekti trgovačkog prava redovito očekuju da će se prema toj praksi postupiti i pri sklapanju njihova međusobnog pravnog posla.

UZANCE - kodificirani poslovni običaji, a kodifikaciju obavljaju i objavljuju ovlaštena tijela. Uzance donose poslovna udruženja, komore, burze i sl. U Republici Hrvatskoj postoje **dvije temeljne vrste uzanci: opće uzance za promet robom i posebne uzance.**

Opće uzance za promet robom ograničene su na ono što je opće i zajedničko za sve sudionike prometa robom u gospodarstvu. Prema odredbama ZOO-a ako su opće ili posebne uzance ili drugi trgovački poslovni običaji suprotni dispozitivnim normama ZOO-a, primijenit će se dispozitivne norme zakona, osim ako su strane izričito ugovorile primjenu uzanci ili drugih trgovačkih običaja.

Posebne su uzance takvi poslovni običaji koji se odnose na uže područje gospodarskih djelatnosti ili na određenu robu i sl. Posebne uzance u Republici Hrvatskoj ovlaštena je utvrđivati Hrvatska gospodarska komora (Zakon o Hrvatskoj gospodarskoj komori N. n., br. 66/91 i 73/91), a objavljuje se u Narodnim novinama RH. Tako su u nas poznate Posebne uzance u ugostiteljstvu, Posebne uzance u građevinarstvu itd.

FORMULARNO PRAVO - onaj dio autonomnog prava gdje se ugovori sklapaju prema unaprijed pripremljenim obrascima (formularima). Formularno pravo razvilo se u težnji da se pojednostavi poslovanje. **Oblici u kojima se pojavljuje formularno pravo jesu: opći uvjeti poslovanja, tipski (standardni) i adhezijski ugovori (po pristupu) te razne klauzule (termini).**

- Opći uvjeti poslovanja čine popis ugovornih klauzula kojima se ugovorne stranke mogu koristiti tako da sve te klauzule ili neke od njih uključe u svoj ugovor, da se u svom ugovoru pozovu na njih ili samo na neke. Opći se uvjeti, dakle, ne mogu neposredno primijeniti jer ne čine obrazac ugovora, nego formular ugovornih klauzula na koje se stranke mogu pozvati. Osnovna razlika između općih uvjeta i uzanci (odnosno poslovnih običaja) u tome što se opći uvjeti donose slobodno, a uzance imaju podlogu u poslovnom običaju

- Tipski (standardni) ugovori su takvi ugovori u kojima jedna ugovorna strana predložuje drugoj unaprijed pripremljeni nacrt ugovora kojima se redovito služi. Tipski ugovor je zapravo ponuda za sklapanje ugovora u kojoj ponuditelj načelno dopušta odstupanje od predloženog formulara ugovora i spreman je pregovarati o uvjetima budućeg ugovora. Od općih uvjeta razlikuju se po tome što se zbog svoje potpunosti mogu neposredno primijeniti.

- Adhezijski ugovori - ugovorima ponuditelj veže sklapanje ugovora uz prihvaćanje svih uvjeta sadržanih u formularu i ne pristaje ni na kakvu promjenu. Druga strana može uvjete prihvatiti ili odbiti u cijelosti. Nema elemenata pregovaranja.

- Klauzule (termini) - odredbe ugovora koje su tipizirane i mogu se navoditi skraćeno. Klauzule su obično sažetak nekog detaljno formuliranog teksta. Izrađuju ih pojedina udruženja trgovaca, međudržavne agencije i sl. Među

najpoznatijima su transportne klauzule "Incoterms", izrađene u sklopu Međunarodne trgovačke komore u Parizu.

3. **sudska (arbitražna) praksa** - u širem smislu, obuhvaća kompletno sudovanje sudova, ali u užem smislu (o kojemu mi govorimo u sudskoj praksi) to je niz sudskih odluka kojima se norma primjenjuje na isti način. Unatoč tome što je sud kreator prava i što se u nizu konkretnih slučajeva ponavlja ista odluka, naša sudska praksa nije izvor prava u formalnom smislu
4. **pravna znanost (doktrina)** - djeluje samo snagom svoje uvjerljivosti, u našem trgovačkom pravu ona je samo neizravni, indirektni izvor prava
5. **akti pojedinih gospodarskih tijela, tj. javna ovlaštenja** - Zakonodavac dopušta da određene pravne norme donose ovlaštene gospodarske organizacije, njihova udruženja ili druga tijela, a te su norme obvezne za sve, npr. Hrvatska gospodarska komora (GKH)

REDOSLIJED PRIMJENE IZVORA TRGOVAČKOG PRAVA

1. ugovor ako je u skladu s prisilnim propisima
2. posebne uzance
3. posebni dobri poslovni običaji
4. opće uzance
5. opći dobri poslovni običaji
6. dispozitivni propisi trgovačkog prava
7. pravna pravila Hrvatskoga trgovačkog zakona iz 1875, (uvjetno)
8. dispozitivni propisi građanskog prava
9. pravna pravila Općega građanskog zakonika (OGZ, uvjetno)
10. sudska praksa (neizravno)
11. pravna znanost (neizravno).

STATUT I DRUŠTVENI UGOVOR

- pravni akt kojim se uređuju najvažnija pitanja rada i organizacije pravne osobe. Statut (društveni ugovor, izjava o osnivanju, ovisno o obliku) je temeljni akt pravne osobe i s njime moraju biti u skladu svi drugi opći akti. Statut i društveni ugovor je autonomni i samostalan akt, jer redovito ne podliježe odobrenju nikakva tijela izvan društva.

OBVEZNO PRAVO

- skup pravnih pravila koja uređuju obvezne odnose

Obvezni odnosi su takvi odnosi u kojima je jedna strana (vjerovnik) ovlaštena zahtijevati od druge strane (dužnika) da joj **preda neku stvar (dare)**, ili da joj **nešto učini (facere)**, ili da **ne čini nešto na što bi inače imala pravo (tj. da nešto trpi - pati)**, ili **da nešto propusti (non facere)**.

Tražbina (potraživanje) jest obveznim pravom zaštićen zahtjev vjerovnika da mu dužnik ispuni određenu činidbu, a **dugovanje** je obveza dužnika ispuniti vjerovniku dužnu činidbu.

Obilježja obveznog prava:

1. **činidba** - svaka pozitivna ili negativna ljudska radnja koju je dužnik na temelju obveznofodnosadužan ispuniti vjerovniku, objekt obveznog prava
2. **relativnost obveznih odnosa** - djeluju samo između strana koje se nalaze u obveznom odnosu i bilo kakvo ispunjenje od trećih ne može se tražiti
3. **dispozitivnost obveznih odnosa** - stranke same određuju hoće li i u koje ugovorne odnose ulaziti. Jedino ograničenje bilo bi dopustivost i mogućnost sadržaja obveze
4. **ugovor** - temeljni izvor obveznog odnosa, iznimka su izvanugovorni odnosi

Jedinstveno uređenje obveznog prava:

- s obzirom na subjekte: fizičke i pravne osobe koje sudjeluju u prometu robe i usluga
 - s obzirom na pravne poslove: osim ako za ugovore u gospodarstvu nije drugačije uređeno
- Ugovori u gospodarstvu (trgovački ugovori) takvi su ugovori koje trgovci u sklopu registriranog zanimanja u obavljanju neke gospodarske djelatnosti sklapaju međusobno

Sistematiziranje obveznog prava

Naš ZOO usvojio je općeprihvaćenu **podjelu obveznog prava na opći i posebni dio** (čl. 1. ZOO-a). **Opći dio** sadrži sve osnovne institute koji su zajednički svim ugovornim obvezama i glavnim oblicima izvanugovornih obveza (odgovornost za štetu, posloводство bez naloga, stjecanje bez osnova), a **posebni dio** sadrži pojedine vrste ugovora koji su se u prometu tipizirali.

Temeljna načela ZOO

- nema mjerodavne norme/primjena norme nepravedna
- načelo *savjesnosti i poštenja* (čl.4. ZOO)
- načelo *jednakosti davanja* (čl.7. ZOO)
- načelo *autonomije stranaka* (čl.2. ZOO)
- načelo *primjene dobrih poslovnih običaja* (čl.12.ZOO)
- načelo *ravnopravnosti stranaka* (čl.3. ZOO)

POTREPŠTINE ZA SKLAPANJE VALJANOG UGOVORA

Ugovor je dvostran pravni posao koji nastaje suglasnim očitovanjem volje najmanje dviju strana.

Za sklapanje valjanog ugovora potrebni su ovi čimbenici:

1. strane
2. volja
3. dopustiv i moguć predmet ugovorne obveze (činidbe)
4. osnova i
5. oblik (forma).

1. STRANE - fizičke i pravne osobe (čl. 2. ZOO-a). Fizička osoba je svaki živi čovjek. Pravna osoba je društvena tvorevina kojoj je društveni poredak priznao pravnu sposobnost. Da bi mogle sklopiti ugovor, fizička i pravna osoba moraju imati pravnu i poslovnu sposobnost. Pravna sposobnost je svojstvo biti nositeljem prava i obveza. Pravnu sposobnost stječe fizička osoba rođenjem, a pravna upisom u sudski registar. Poslovna sposobnost je svojstvo vlastitim očitovanjima volje proizvoditi (stvarati) pravne učinke. Fizičke osobe poslovnu sposobnost stječu punoljetnošću ako su duševno zdrave, a pravne osobe upisom u sudski registar. Poslovna sposobnost pravne osobe ostvaruje se putem njezinih tijela (organa).

2. VOLJA - Za valjan pravni posao potrebno je da očitovanje bude u skladu s voljom sudionika. Volja za sklapanje ugovora može se izraziti: riječima, uobičajenim znakovima, drugim ponašanjem iz kojeg se može zaključiti o postojanju, sadržaju i identitetu davatelja izjave.

Nesklad između očitovanja i volje:

- **SVJESNI** - strana svjesno izjavi nešto što zapravo neće. Poseban slučaj predstavlja **mentalna rezervacija**. Mentalna rezervacija je nesklad između unutrašnje i vanjske izražene volje, tj. kad jedna strana prilikom sklapanja ugovora izjavi kao svoju volju ono što ona zapravo neće, a druga strana za to ne zna. U tom slučaju nastao je pravni posao i on izaziva sve pravne učinke u granicama izjavljene volje (npt. dražba).

Najvažniji oblik svjesnog nesklada između unutrašnje i očitovane volje postoji pri simulaciji. **Simulacija** se sastoji u tome da obje strane prividno sklapaju pravni posao te obje očituju nešto što nije u skladu s njihovom pravom voljom. Strane time nastoje u trećih izazvati dojam da su sklopile određeni posao, a zapravo taj posao nisu željele, nego nastoje ostvariti neki drugi cilj. Simulacija može biti apsolutna kad strane prividno sklapaju ugovor, a zapravo ga ne žele sklopiti. Ako su pri tome izazvale u trećih dojam da je ugovor između njih zaista sklopljen, takav se ugovor naziva fiktivnim. **Fiktivni ugovor** je ništetan jer postoji obostrano svjesni nesklad između volje i očitovanja. Za razliku od spomenute apsolutne simulacije, pri relativnoj simulaciji strane sklapaju jedan ugovor tako da prema vani prikriju drugi koji stvarno žele sklopiti. Pri relativnoj simulaciji riječ je zapravo o dvama ugovorima: jedan je prividan i tu nema nesklada između volje i očitovanja, nijedna ga strana ne želi, strane samo fingiraju kao da sklopljeni ugovor odgovara njihovoj pravoj volji. No, ako prividan ugovor pokriva neki drugi, taj drugi vrijedi ako je udovoljeno uvjetima za njegovu pravnu valjanost. Strane simuliranog ugovora (kako apsolutnog, tako i relativnog) ne mogu prividnost ugovora, tj. prigovor da je ugovor između njih prividan (simuliran), isticati prema trećim savjesnim osobama

- **NESVJESNI** - može nastati zbog više razloga:

1) **Prijetnja** - jedna ugovorna strana ili netko treći nedopuštenom prijetnjom izaziva u druge strane opravdani strah, tako da ona zbog toga sklapa ugovor. Strah se smatra opravdanim ako se iz okolnosti vidi da je ozbiljnom opasnošću ugrožen život, tijelo ili drugo značajno dobro druge ugovorne strane ili treće osobe. Ako je ugovorna strana sklopila ugovor pod prijetnjom, može tražiti njegovo pobijanje. U teoriji se prijetnja naziva i **psihičkom silom** (*vis compulsiva*) za razliku od fizičke sile - *vis absoluta*

2) **Zabluda** - pogrešna predodžba o nekoj činjenici (*error facti*) ili o nekom objektivnom pravu (*error iuris*), u motivu pri sklapanju ugovora (*error in motiva*) i sl. U pravnom smislu zabluda pripada u neznanje - pomanjkanje bilo kakve predodžbe. Zabluda glede prava načelno se ne uvažava (npr. netko u zabludi vjeruje da je promet drogama slobodan), no ima iznimaka. Da bi se strana u zabludi mogla na nju pozvati, ona mora biti *bitna* i *neskrivljena*. *Zabluda je bitna* ako se odnosi: 1. na bitna svojstva predmeta, 2. na osobu s kojom se sklapa ugovor i 3. na okolnosti koje se po običajima u prometu ili po nakani strana smatraju odlučnima, a strana koja je u zabludi ne bi inače sklopila ugovor takva sadržaja. *Zabluda je neskrivljena* ako je strana koja je u zabludi pri sklapanju ugovora postupala s pozornošću koja se u prometu zahtijeva. Ako se radi o bitnoj zabludi i ako je ona neskrivljena, strana koja je u zabludi može pobijati ugovor. Ali ako je druga strana spremna ispuniti ugovor onako kako ga je strana u zabludi stvarno razumjela, strana u zabludi dužna je primiti ispunjenje ugovora i ne može ga pobijati

3) **Nesporazum** - svaka strana je u zabludi glede očitovanja volje druge strane. U slučaju nesporazuma smatra se da ugovor nije ni nastao.

4) **Prijevara** - svjesno izazivanje zablude u druge strane (ili održavanje u zabludi) s nakanom da se time navede na sklapanje ugovora. U takvom slučaju prevarena strana može zahtijevati poništenje ugovora i onda kada zabluda nije bitna, tj. ugovor je pobojan. Prevarena strana ima pravo zahtijevati i naknadu pretrpjele štete

3. **ČINIDBA** - svaka pozitivna ili negativna ljudska radnja koju je dužnik na temelju obveznog odnosa dužan ispuniti vjerovniku. **Činidba u obveznom pravnom smislu ima uvijek imovinsko obilježje i mora biti moguća, dopuštena, određena, odnosno određiva.**

moguća - objektivno je nemoguće ono što nitko ne može ispuniti. Postoji mogućnost da prvobitna nemogućnost naknadno otpadne, tj. činidba postaje moguća. U tom slučaju nemoguća činidba ne pretvara se automatski u valjanu, tj. onu koja bi

obvezivala, osim ako je ugovor sklopljen uz odgovni uvjet ili rok, tada je ugovor valjan.

pravno dopuštena - Činidba je nedopuštena ako se protivi Ustavu Republike Hrvatske, prisilnim propisima i moralu društva. Nedopuštena činidba ima za pravnu posljedicu ništavost

određena - Određena je onda kad je u svim pojedinostima naznačena, određiva kad u samom početku nije točno određena, ali se može naknadno odrediti po objektivnim kriterijima a da se o tome među strankama ne mora sklapati novi ugovor. To će biti onda ako ugovor sadrži podatke pomoću kojih se činidba može odrediti ili su stranke ostavile trećoj osobi da je odredi. Ako treća osoba neće ili ne može odrediti činidbu, ugovor je ništetan.

Oblici činidbi:

- davanje stvari
- činjenje, kojim se smatra činidba rada, tj. ona koja se izvodi trošenjem fizičke i/ili intelektualne snage sa ili bez mehaničkih sredstava
- nečinjenje (propuštanje) - neobavljanje određenih radnji od strane obveznika, koje bi inače mogao obavljati da nije u obveznom odnosu; to je uvijek propuštanje vlastite radnje
- trpljenje, što podrazumijeva nesprečavanje obavljanja tuđe radnje koju bi obveznik bio ovlašten spriječiti da se ne nalazi u 'obveznom odnosu.

4. PRAVNA OSNOVA - u obveznom pravu pravna osnova za nastanak obveznog pravnog odnosa je ugovor.

Pri sklapanju obveznog ugovora trebamo razlikovati postojanje:

- pravne osnove kao bitne pravne činjenice uz koju pravni poredak veže postanak, promjenu i prestanak pravnog odnosa (npr. ugovor o kupnji)
- kauze ili objektivne svrhe ugovora (npr. stjecanje prava vlasništva) - pravno utvrđeni gospodarski cilj ugovora koji se postiže ostvarenjem ugovornih obveza
- osnove ili subjektivne svrhe ugovora (kupnja zemljišta radi obavljanja određene djelatnosti)

5. OBLIK (FORMA) UGOVORA - formalni i neformalni

Razlika između formalnog i neformalnog ugovora je u tome što se za formalni ugovor unaprijed traži određeni oblik kao uvjet za nastanak valjanog ugovora, dok oblik neformalnog ugovora nije unaprijed određen i nije uvjet za nastanak ugovora.

FORMALNI

- **Zakonski oblik (*forma ex lege*)** - kad se zakonom određuje da ugovor mora imati određeni oblik, obično pisani. Ako je zakonom propisano da ugovor mora biti sklopljen u određenom obliku, u tom obliku moraju biti sklopljene i sve kasnije izmjene i dopune

- **Ugovorni oblik (*forma ex contractu*)** - kad se stranke mogu same sporazumjeti da posebni oblik bude uvjet valjanosti njihova ugovora.

NEVALJANOST UGOVORA

- nedostaje neka od bitnih potrepština ugovora
- dvije temeljne vrste nevaljanosti: ništetnost i pobožnost

NIŠTETNI UGOVORI

- ima takve mane u bitnim potrepštinama da se smatra kao da ne postoji
- Ništetan posao ne proizvodi nikakve pravne učinke
- ništetan je onaj ugovor koji je protivan Ustavu Republike Hrvatske, prisilnim propisima ili moralu društva

- ugovor nije ništetan ako je sklapanje određenog ugovora zabranjeno samo jednoj stranci, a ona usprkos zabrani sklopi ugovor.
- pri djelomičnoj ništetnosti ništetnost neke odredbe ne povlači i ništetnost cijelog ugovora ako ugovor može opstati i bez ništetne odredbe
- Na ništetnost sud pazi po službenoj dužnosti (*ex offio*) i na nju se može pozivati svaka treća zainteresirana osoba
- Odluka suda o ništetnosti ima samo tzv. deklarativni značaj, ugovor je ništetan od samog početka (*ex tunc*)
- nije potrebno podizati tužbu za proglašenje ništetnosti ugovora jer ništetnost nastupa po samom zakonu
- u slučajevima kad se traži formalno poništenje ugovora, tužba za poništenje može se uvijek podići i ona ne zastarijeva
- Ako zabrana ili koji drugi uzrok ništetnosti naknadno nestane, ništetan ugovor ne postaje valjan
- ZOO uz određene uvjete predviđa mogućnost konverzije ništetnog ugovora u valjani ugovor sa svim njegovim pravnim učincima.
- Posljedice ništetnosti ugovora sastoje se u tome da se uvijek može odbiti ispunjenje ugovora. Ako je došlo do ispunjenja ništetnog ugovora, svaka ugovorna stranka dužna je vratiti drugoj sve ono što je temeljem takvog ugovora primila. Nije li to moguće ima se dati odgovarajuća naknada u novcu prema cijenama u vrijeme donošenja sudske odluke. Ako je ugovor ništetan zbog toga što je po svojem sadržaju ili cilju protivan Ustavu Republike Hrvatske i prisilnim propisima, sud može odbiti u cjelini ili djelomično zahtjev nesavjesne stranke za vraćanje onoga što je dala drugoj stranki, a može odlučiti da druga stranka ono što je primila temeljem zabranjenog ugovora preda općini gdje ima sjedište (prebivalište). Stranka koja je kriva za sklapanje ništetnog ugovora odgovorna je suugovaratelju za svu štetu koju ovaj trpi zbog ništetnosti ugovora, ako ovaj nije znao ili nije morao znati za njezino postojanje

POBOJNI UGOVORI

- valjan od trenutka sklapanja te izaziva sve predviđene pravne učinke, ali se zbog određenih mana može pobijati i proglasiti nevaljanim
- pobojnost ne nastupa po samom zakonu, nego se mora podići tužba za poništenje i sud mora proglasiti ugovor nevaljalim, pa stoga sudska odluka ima konstitutivno obilježje
- ako se pobojan ugovor proglasi pomšten, on je takav od početka (*ex tunc*).
- za pobijanje ugovora u načelu su ovlaštene jedino stranke koje su ga sklopile
- tužba za pobijanje ugovora može se podići u roku jedne godine od saznanja za razloge pobojnosti, odnosno od prestanka prisile (subjektivni rok), ali najkasnije u roku tri godine od sklapanja ugovora (objektivni rok)
- pravne posljedice kao i pri ništetnim ugovorima

SKLAPANJE UGOVORA

PONUDA I PRIHVAT

Ugovor je sklopljen kad su se ugovorne stranke suglasile o bitnim sastojcima ugovora (čl. 247. ZOO-a).

PONUDA

- prijedlog za sklapanje ugovora, učinjen po pravilu određenoj osobi koji mora sadržavati sve bitne sastojke ugovora, tako da bi se njegovim prihvaćanjem mogao sklopiti ugovor

- Kao ponuda vrijedi i prijedlog za sklapanje ugovora koji sadrži bitne sastojke ugovora, a učinjen je neodređenom broju osoba (tzv. opća ponuda)
- Kao opća ponuda smatra se i izlaganje robe s naznakom cijene, ako drukčije ne proizlazi iz okolnosti slučaja ili običaja
- slanje kataloga, cjenika, tarifa i sličnih obavijesti te oglasi (reklame) objavljeni u tisku ne znače ponudu, nego samo poziv da se učini ponuda prema objavljenim uvjetima
- osoba (fizička ili pravna) koja odašilje takve pozive, a bez opravdanog razloga ne prihvati na temelju svojih poziva stavljenju ponudu, odgovara za štetu koju bi pretrpio ponuditelj
- Ponuda obvezuje ponuditelja do roka koji je sam postavio za njezino prihvaćanje. Ako je ponuditelj u pismu ili telegramu odredio rok za prihvaćanje, taj rok je počeo teći od dana naznačenog u pismu, odnosno od dana kad je telegram predan pošti, a ako pismo nema nadnevak od dana kad je pismo predano pošti. Ponuda učinjena nenazočnoj osobi bez oznake roka za prihvaćanje obvezuje ponuditelja za vrijeme koje je redovito potrebno da ponuda stigne ponuđenom da je on razmotri o njoj odluči i da odgovor o prihvaćanju stigne ponuditelju

PRIHVAT

- očitovanje volje ponuđene stranke o prihvaćanju ponude, osobno ili preko zakonskog ili ugovornog zastupnika.
- prihvrat mora biti u svemu suglasan s ponudom
- Ako ponuđeni izjavi da prihvaća ponudu i istovremeno predloži da se ona izmijeni ili dopuni, smatra se da je ponudu odbio i da je sa svoje strane dao drugu ponudu svom prijašnjem ponuditelju (protuponuda)
- odgovor na ponudu koji ima cilj prihvaćanje ponude, ali sadrži dopunske ili različite sastojke koji bitno ne mijenjaju odredbe ponude, predstavlja prihvrat. No prihvrat s dopunskim sastojcima koji se odnose na cijenu, plaćanje, količinu, rok i mjesto isporuke, proširenje odgovornosti jedne stranke ili rješavanje sporova smatrat će se protuponudom
- ponuda i prihvrat u načelu su neformalni akti

TRENTAK SKLAPANJA (PERFEKCIJE) UGOVORA

- Od tog trenutka računaju se rokovi vezani za ugovor (isporuke, plaćanje), zatim određena druge obveze stranaka u odnosu na državne organe, a po pravilu se na ugovor primjenjuju propisi koji su vrijedili u času sklapanja ugovora

SKLAPANJE MEĐU NAZOČNIM STRANKAMA

- ugovor se smatra sklopljenim u trenutku kad ponuđeni prihvati ponudu ponuditelja
- ako ponuditelj nije stavio rok za prihvrat ponude, ponuđeni se mora bez odgađanja (odmah) izjasniti o ponudi, osim ako iz okolnosti proizlazi da ponuđenom pripada stanoviti rok za razmišljanje
- ako je ponuditelj sam stavio rok za prihvrat, vezan je do njegova isteka
- ugovor može biti sklopljen i putem telefona, telefaksa ili izravnom radiovezom

SKLAPANJE MEĐU NENAZOČNIM STRANKAMA

- ugovor se sklapa putem pisma ili telefaksa
- ugovor je sklopljen u trenutku kad ponuditelj primi izjavu ponuđenog o prihvaćanju ponude
- smatra se da je ponuda prihvaćena i onda kad ponuđeni pošalje stvar ili plati cijenu te kad učini neku drugu radnju koja se na temelju ponude, prakse utvrđene između stranaka ili običaja, može smatrati kao izjava o prihvatu

MJESTO SKLAPANJA UGOVORA

- među nazočnima ugovor je sklopljen u mjestu gdje su se strane nalazile u trenu perfekcije ugovora
- među nenazočnim smatra se da je ugovor sklopljen u mjestu u kojem je ponuditelj imao svoje sjedište, odnosno prebivalište u trenutku kad je dao ponudu
- za ugovor sklopljen putem telefona, radiovezom i telefaksom smatra se da je sklopljen u mjestu gdje je ponuditelj imao svoje sjedište (prebivalište) u trenutku kad je dao ponudu.

OBLIK IZJAVE VOLJE

- može biti izraženo riječima, uobičajenim znacima ili drugim ponašanjem iz kojeg se sa sigurnošću može zaključiti o njezinu postojanju
- a) Riječima se volja može očitovati usmeno i pisano, i to je redoviti način izjave volje
- b) Znacima se može također očitovati volja, npr. kimanjem glave, rukovanjem i sl., no ti znaci moraju biti razumljivi i poznati u krugu osoba u kojem se daje očitovanje
- c) Očitovanje volje konkludentnim radnjama (činima) sastoji se u tome da se iz određenog ponašanja očitovatelja može sigurno zaključiti da je on neizravnim putem htio očitovati svoju volju
- u konkludentne radnje ubraja se i šutnja. Temeljno je načelo da šutnja ponuđenog ne znači prihvata ponude
- ako stranke nisu u stalnoj poslovnoj vezi, ništetna je odredba u ponudi da će se šutnja ponuđenog (ili neko drugo propuštanje) smatrati kao prihvata ako se ne odbije ponuda ili se poslana stvar kojom se nudi ugovor ne vrati u određenom roku
- ako su ponuditelj i ponuđeni u stalnoj poslovnoj svezi glede određenih poslova, smatra se da je ponuđeni prihvatio ponudu ako je nije odmah ili u otvorenom roku odbio

ZAKAŠNJELI PRIHVAT PONUDE (čl.266. ZOO)

- prihvata ponude od strane ponuđenog stigao ponuditelju nakon isteka roka do kojega ga je ponuda obvezivala
- valja razlikovati dvije mogućnosti, tj. je li ponuđeni odgovoran ili nije za zakašnjelo prispjeće prihvata ponuditelju
- ako je ponuđeni odgovoran, ponuditelj prestaje biti vezan svojom ponudom, a zakašnjeli prihvata smatra se novom ponudom od strane ponuđenog
- ako nije odgovoran ponuđeni, postavlja se pitanje obvezuje li ponuda ponuditelja i dalje
- ako je izjava o prihvatu učinjena pravodobno, a stigla je ponuditelju nakon isteka roka za prihvata, ugovor je sklopljen ako je ponuditelj znao ili mogao znati da je izjava otposlana pravodobno
- ugovor nije sklopljen ako ponuditelj najkasnije prvoga idućeg radnog dana od primitka prihvata ili i prije primitka prihvata u oba slučaja nakon proteka roka za prihvata ponude - obavijesti ponuđenog da se zbog zakašnjelog prihvata ne smatra vezanim svojom ponudom

UVJET - takva odredba (pravni posao) unesena u ugovor kojom suugovaratelji čine učinak ugovora ovisnim o nekoj budućoj i objektivno neizvjesnoj činjenici

- Razlika između uvjeta i zakonske pretpostavke o valjanosti ugovora
 - uvjet: slobodno ugovaraju stranke, odraz volje, moraju izričito predvidjeti
 - zakonska pretpostavka: uvijek vrijedi i kad je ne predvide, ne mogu određivati svojom voljom (npr. odobrenje državnih tijela)

VRSTE UVJETA:

1) Odgodni (suspenzivni)

- učinak pravnog posla odgađa se do vremena dok se uvjet ne ispuni ili ne izjalovi:

- a) ispunili li se uvjet, nastupaju pravni učinci ugovora, što znači da nastaje predviđeni pravni odnos
- b) ne ispunili li se uvjet (izjalovi li se), do učinaka pravnog posla i ne dolazi
- ugovor djeluje od trenutka njegova sklapanja (*ex tunc*)

2) Raskidni (rezolutivni)

- raskida pravne učinke ugovora u trenutku kad nastupi buduća i objektivno neizvjesna činjenica postavljena kao uvjet
- Učinak ugovora sklopljenog uz raskidne uvjete nastupa odmah, ali trajanje ugovora ovisi o ispunjenju uvjeta, tj. raskidni uvjet djeluje od trenutka kad se dogodi (*ex nunc*)
- ako se raskidni uvjet ispunili, pravni učinak ugovora prestaje, a ako se izjalovi, učinci ugovora postaju trajni

ROK - odredba je ugovora kojom se učinak pravnog posla vremenski ograničuje, što znači da pravni učinak nastaje protekom određenog vremena ili traje do određenog vremena.

- buduća izvjesna činjenica
- odredba ugovora koju suugovaratelji svojom voljom uvrštavaju u ugovor

VRSTE ROKOVA:

- 1) **Početni** - rokovi o čijem nastupanju ovisi početak učinka pravnog posla
 - slični su odgodnim (suspenzivnim) uvjetima
- 2) **Završni** - za njihovo nastupanje veže se prestanak učinka pravnog posla
 - slični raskidnim (rezolutivnim) uvjetima
- 3) **Prisilni (kogentni)** - određeni prisilnom normom zakona i ne mogu se mijenjati voljom suugovaratelja, npr. zastarni rokovi
- 4) **Dispozitivni** - propisani zakonom, ali se primjenjuju tek ako suugovaratelji nisu drukčije odredili za konkretni slučaj
- 5) **Stranački** - nisu predviđeni zakonom, pa nisu ni prisilni ni dispozitivni, već ih suugovaratelji određuju prema vlastitoj volji
- 6) **Jednostavni i složeni**
 - a) Jednostavni - oni za koje nema neizvjesnosti i za koje je sigurno da će se dogoditi
 - b) Složeni - oni koji jesu određeni, ali II sebi imaju čimbenike neizvjesnosti. Zbog neizvjesnosti složene rokove smatramo uvjetima, pa na učinak pravnog posla takvi rokovi djeluju kao uvjet

VRSTE UGOVORA

- **Jednostrano i dvostrano obvezni ugovori**
 - Jednostrani - dvostrani pravni poslovi pri kojima je jedn.a stranka samo dužnik, a druga samo vjerovnik. Njima se stvara obveza samo za jednu stranku
 - Dvostrani - svaka stranka istodobno i vjerovnik i dužnik
- **Naplatni i besplatni**
 - razlikuju se po tome traži li se za činidbu protučinidba ili ne
 - dvostrano obvezni ugovori su i naplatni (prodaja), dok su jednostrano obvezni besplatni (darovanje)
 - pravila o odgovornosti zbog materijalnih i pravnih nedostataka se u načelu primjenjuju samo pri naplatnim ugovorima
- **Konsenzualni i realni**
 - Konsenzualni ugovori nastaju u trenutku kad su se stranke sporazumjele o bitnim sastojcima ugovora. Većina ugovora je konsenzualna.
 - Realni ugovori su takvi pri kojima je osim suglasnosti o bitnim sastojcima ugovora potrebna i predaja stvari (npr. kapara).
- **Glavni i sporedni**

- ugovorom se utvrđuje jedna glavna obveza, npr. prodaja, na koju se dovodi mnoštvo sporednih (akcesornih), kao što su jamstvo, zalog i sl.
- sporedni ugovori slijede sudbinu glavnog (npr. isplatom duga prestaje i jamstvo)
- **Imenovani i neimenovani**
 - imenovani se često pojavljuju u prometu, sastojci imenovanih ugovora su utvrđeni zakonom
- **Trenutačni i trajni**
 - Trenutačni ugovor je ugovor u kojemu se dužna činidba ispunjava odjednom, u jednom aktu
 - Trajan ugovor je onaj prema kojemu se ugovor ispunjava u nizu činidaba što dolaze jedna za drugom (sukcesivno)
- **Kauzalni i apstraktni**
 - Kauzalni ugovor je takav ugovor u kojemu je pravni temelj obvezivanja (*causa obligandi*) istaknut kao njegov bitni sastojak
 - Apstraktni je ugovor onaj u kojega pravni temelj nije vidljiv iz samog posla (npr. mjenica)
- **Predugovor i glavni ugovor**
 - predugovor je takav ugovor kojim se preuzima obveza na kasnije sklapanje glavnog ugovora, obvezuje ako sadrži bitne sastojke glavnog ugovora
 - ne obvezuje ako su se okolnosti od njegova sklapanja toliko promijenile da ne bi bio ni sklopljen da su postojale u vrijeme sklapanja
 - sklapanje glavnog ugovora može zahtijevati svaka stranka u roku šest mjeseci od isteka roka predviđenog za njegovo sklapanje, a ako on nije predviđen od dana kada je po prirodi posla trebao biti sklopljen
- **Formalni i neformalni**
 - formalni ugovor je takav za valjanost kojeg je utvrđen oblik

SREDSTVA ZA POJAČANJE UGOVORA

- stranke vrlo često pribjegavaju ugovaranju posebnih instituta
- sredstva pojačanja ugovora primjenjuju se u nekom ugovoru samo ako su ih stranke izričito ugovorile (npr. jamstvo, ugovorna kazna), dok se malokad njihova primjena određuje propisom
- ugovor može biti pojačan na taj način da je pojačana obveza samog dužnika, (npr. ugovorna kazna) ili da netko treći bude uključen u obvezu dužnika (npr. jamstvo), to je tzv. osobno pojačanje, ili se ugovor može pojačati davanjem stvari ili novca (npr. kapara, predujam i sl), to je tzv. stvarno pojačanje.
- vezanost za utruće glavne ugovorne obveze

- najvažniji oblici:

1. JAMSTVO - ugovor kojim se jamac obvezuje prema tuđem vjerovniku da će ispuniti valjanu i dospjelu obvezu glavnog dužnika ako je ovaj ne bi ispunio

- obilježja:

- pisani oblik - Ugovor o jamstvu obvezuje jamca samo ako je izjavu o jamčenju dao pismeno
- akcesornost - Jamstvo se može dati samo za pravovaljanu obvezu bez obzira na sadržaj
 - ako obveza glavnog dužnika nije ni nastala ili je utrnuća, ne možemo je pojačati jamstvom
 - zastarom obveze glavnog dužnika zastarijeva i obveza jamca
- opseg jamčeve odgovornosti - ne može biti veći od obveze glavnog dužnika, a ako se i ugovori, svodi se na mjeru dužnikove obveze

- jamac odgovara za ispunjenje cijele obveze, ali se može ograničiti na dio obveze ili na drugi način olakšati

- vrste:

1) supsidijarno jamstvo

- ispunjenje se može tražiti od jamca tek nakon što glavni dužnik ne ispuni obvezu u roku određenom u pisanom pozivu (čl.111.st.1. ZOO)

- iznimka: ako očito da se obveza ne može ispuniti iz sredstava glavnog dužnika ili je glavni dužnik pao pod stečaj

2) solidarno jamstvo

- vjerovnik može zahtijevati ispunjenje bilo od glavnog dužnika bilo od jamca bilo od obojice istodobno

- jamac platac (čl.111.st.2. ZOO)

- kod ugovora u gospodarstvu jamac uvijek odgovara solidarno

3) podjamstvo

- jamstvo se daje za obvezu jamca

- podjamčeva obveza akcesorna obvezi jamca

4) subrogacija

- ako jamac namiri potraživanje vjerovnika, na njega prelazi potraživanje sa svim sporednim pravima i garancijama njegova ispunjenja

5) regres

- jamac koji je isplatio vjerovnika može zahtijevati od glavnog dužnika da mu naknadi sve što, je isplatio za njegov račun, te kamate od dana isplate

- ako ima više jamaca, može zahtijevati od ostalih jamaca da mu svaki naknadi dio koji tereti i njega (čl.121. ZOO)

2. UGOVORNA KAZNA (PENAL) - ugovorom određena novčana svota ili neka druga materijalna korist koju dužnik plaća, odnosno pribavlja vjerovniku ako ne ispuni svoju obvezu iz glavnog ugovora ili zakasni s njezinim ispunjenjem

- termin ne označuje nikakvu kaznu jer se tu radi o ugovornoj obvezi koju su stranke same i slobodno ugovorile

- ako što drugo ne proizlazi iz ugovora, smatra se da je ugovorena kazna za zakašnjenje ispunjenje

- obilježja:

1) oblik - ugovorna kazna mora biti ugovorena u onom obliku koji je propisan za ugovor iz kojeg nastaje glavna obveza

2) akcesornost - dijeli pravnu sudbinu glavne obveze

3) perfekcija - Odredba o ugovornoj kazni je pravovaljana od trenutka kad su se stranke o njoj sporazumjele

4) visina - Stranke su slobodne glede određivanja visine ugovorne kazne, a isto tako i glede načina njezina obračuna

- na zahtjev dužnika sud može smanjiti iznos ugovorne kazne ako utvrdi da je ona nerazmjerno visoka s obzirom na vrijednost i značenje glavne obveze

5) Nenovčane činidbe - Ugovorna kazna ne može biti ugovorena za novčane obveze

6) vjerovnikova prava - u slučaju *neispunjenja* glavne obveze vjerovnik može tražiti ili ispunjenje obveze ili ugovornu kaznu

- u slučaju da dužnik *zakasni* s ispunjenjem, vjerovnik ima pravo zahtijevati i ispunjenje obveze i ugovornu kaznu

7) ugovorna kazna i naknada štete - Pretrpi li jedna ugovorna stranka štetu zbog toga što druga stranka nije ispunila ugovor uopće ili je u zakašnjenju s

njegovim ispunjenjem, mora oštećena stranka tražiti od štetnika da joj naknadi štetu

- ugovorna kazna je unaprijed utvrđena svota naknade štete
- vjerovnik ima pravo tražiti ugovornu kaznu i onda kad njezina svota premašuje visinu štete koju je pretrpio, ali i onda kad nije pretrpio nikakvu štetu
- ako je šteta veća od ugovorne kazne, vjerovnik ima pravo osim ugovorne kazne tražiti i razliku do potpune naknade štete
- ako su stranke, uz zakonsku naknadu, sklopile i pogodbu o ugovornoj kazni, vjerovnik nema pravo zahtijevati ugovornu kaznu i zakonsku naknadu (penal) osim ako je to dopušteno samim zakonom

3. ZATEZNE KAMATE - novčana svota koju (osim glavnice) dužnik duguje vjerovniku ako zakasni s ispunjenjem novčane obveze

- određene propisima
- vjerovnik ima pravo na zatezne kamate bez obzira na to je li pretrpio štetu zbog dužnikova zakašnjenja, a ako je šteta veća, on ima pravo zahtijevati razliku od pune naknade štete
- zabranjeno je ugovaranje kamate na kamatu, osim kad je to određeno zakonom (čl.31. ZOO) npr. u kreditnom poslovanju banaka i drugih kreditnih organizacija

4. KAPARA - novčana svota ili neka druga zamjenjiva stvar koju u trenutku sklapanja ugovora jedna strana daje drugoj kao znak da je ugovor sklopljen i kao sigurnost da će se ugovor ispuniti

- znak da je ugovor sklopljen: ugovor je sklopljen kada je dana kapara (realan ugovor); svaki konsenzualni ugovor sklopljen uz kaparu pretvara se u realni ugovor; akcesornost
- pojačanje ugovora: pri ispunjenju ugovora kapara se mora vratiti ili uračunati u ispunjenje obveze; kapara ide u korist stranke vjerene ugovoru
- pri neispunjenju ugovora dvije su mogućnosti:
 1. ako odgovorna stranka koja je dala kaparu druga strana može tražiti:
 - ispunjenje (ako još moguće)
 - ili naknadu štete, a kaparu uračunati u naknadu štete ili vratiti
 - ili se može zadovoljiti primljenom kaparom
 2. ako odgovorna stranka koja je primila kaparu druga stranka može tražiti:
 - ispunjenje ugovora (ako još moguće)
 - ili naknadu štete i vraćanje kapare
 - ili tražiti vraćanje dvostruke kapare

5. ODUSTATNINA - Ugovorne strane mogu se sporazumjeti da jedna ili obje imaju pravo odustati od ugovora davanjem odustatnine drugoj strani. Odustatnina se sastoji od novca ili nekih drugih zamjenjivih stvari.

- stranka ovlaštena na odustajanje dužna dati izjavu o odustajanju i odustatninu istovremeno (čl.306. ZOO)
- ako stranka u čiju je korist ugovorena odustatnina izjavi drugoj stranci da će joj dati odustatninu, ne može više zahtijevati ispunjenje ugovora
- odustatnina se razlikuje od kapare po tome što kapara ne ovlašćuje suugovaratelje na odustajanje od ugovora
- ako se uz kaparu ugovori pravo odustajanja, onda se kapara smatra odustatninom i svaka stranka može odustati od ugovora (čl.307. ZOO)
 - ako odustane stranka koja je dala kaparu → ona je gubi

- ako odustane stranka koja je primila kaparu → mora je vratiti u dvostrukom iznosu

6. ZALOŽNO PRAVO

- **zalog** → založnim pravom opterećena pojedinačno određena pokretna ili nepokretna stvar koja se može unovčiti, kao i idealni dio takve stvari, ili pojedinačno određeno imovinsko pravo koje je prikladno da vjerovnik iz njega namiri svoju tražbinu

- **ugovor o zalogu** → dužnik ili netko treći (zalagodavatelj) obvezuje se vjerovniku (zalogoprimatelj) predati neku pokretnu stvar kako bi se prije ostalih vjerovnika mogao naplatiti iz njezine vrijednosti ako mu potraživanje ne bude plaćeno o dospelosti

- **vrste:**

1. dobrovoljno (ugovorno) založno pravo

- temelj: pravni posao
- na pokretnini (način stjecanja: predaja u posjed)
- na nekretnini (hipoteka) (način stjecanja: upis u zemljišnu knjigu)

2. sudsko (prisilno) založno pravo

- temelj: sudska odluka

3. zakonsko založno pravo

- temelj: zakon (npr. pravo zalogu prevoznika nad stvarima danim na prijevoz)
- tražbina osigurana založnim pravom ima pri namirivanju iz vrijednosti zalogu prednost pred svim ostalim tražbinama koje nisu osigurane založnim pravima na tom zalogu (ako više založnih prava, prednost ona koja je ispred po redoslijedu prednosti)